

СОЦІОЛЕКТНА ЛЕКСИКА В ДИСКУРСІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ БЛОГОСФЕРИ: ДІЄСЛІВНА ПАРАДИГМА (на матеріалі соціальних мереж: *Instagram, X, Facebook, Tiktok*)

Коваленко Андрій Миколайович, студент VI курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (групи УМЛм-1-23-4.0д.) спеціальності 035 Філологія Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник: Стишов О.А., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

У статті структуровано й проаналізовано нову жаргонну лексику, створену в блогах, зокрема в соціальних мережах Instagram, X, Facebook, Tiktok та інших популярних платформах. На основі опрацьованого значного корпусу фактичного матеріалу автор робить висновок, що молодіжний сленг – це не лише засіб створення соціальної ідентичності та визначення позиції, але й спосіб вираження креативності та унікальності. Він використовується особами як у говорі, так і в письмовій формі й найчастіше це трапляється саме на теренах інтернет-платформ. Молодіжний сленг зазвичай є тимчасовим і швидко змінюється, оскільки він піддається впливу модних тенденцій, культурних змін, соціальних процесів та ін. Крім того, названий соціолект може включати елементи інших жаргонів і арготизми, які використовуються в конкретних соціальних групах для відокремлення від загальноприйнятої мовної практики.

Ключові слова: жаргон, соціолекти, блогосфера, інтернет, соціальні мережі, лексика.

Сучасна українська блогосфера як важливий складник інтернет-комунікації, засвідчила швидкий ріст, високу зручність використання та значну популярність. Вона стала активним поширювачем і просувачем норм мовлення, характерних для певних соціальних груп. Проте нині ще відсутні комплексні наукові дослідження, присвячені вивченню мовних особливостей в дискурсі блогосфери. Тому наростає потреба в глибокому аналізі та синтезі жаргонізмів і арготизмів україномовних блогів, які стають все більш популярними в інтернеті.

Формулювання цілей статті (постановка завдання): проаналізувати зафіксовану автором жаргонну лексику, утворену із 2000 до 2024 року як нового періоду сленгу через швидку популяризацію на території України.

Теоретико-методологічною основою статті стали праці зі студійованої проблематики О. Дмитренко, С. Кохан «Вплив англіцизмів на сучасний український молодіжний сленг» (Дмитренко, Кохан, 2020), І. Дзюби «Сучасна мовна ситуація в Україні» (Дзюба, 2008), І. Бабій «Українська блогосфера як відображення соціокультурних процесів» (Бабій, 2020) та ін.

Як зазначила дослідниця Дарина Єланська, українські мовні канали в інтернеті відіграють важливу роль у формуванні мовного середовища, де якісний контент і взаємодія з аудиторією платформи виявляються ключовими факторами успіху. Особливий інтерес викликають лексичні інновації, що активно розвиваються в мові блогів, де автори активно експериментують із мовною формою, спираючись на популярність та демократизацію написаного. Наприклад, вона навела – «Бойовий суржик» є одним із прикладів таких мовних новацій, які виявляються в мережі (Єланська, 2016).

Дослідники відзначають, що процес використання англіцизмів у щоденному мовленні відображає вплив глобалізації на мовну практику, що має як позитивні, так і негативні наслідки. Хоча відбувається певне збагачення мови, англіцизми можуть витіснити власні елементи, що може викликати «мовну агресію» та зниження виразності української мови, нівелювання її національних особливостей.

Загалом нині українська мова розвивається в контексті міжнародних лінгвальних парадигм, що відображаються в процесі формування мовного середовища, особливо під впливом сфери комп'ютерних технологій. Дослідження в цій галузі важливі для подальшого розуміння та вивчення мовних тенденцій у сучасному світі.

Не можна і виключати війну як один із компонентів впливу на мовну комунікацію в мережах, відтак багато блогерів намагаються виявляти креативність, донести важливу інформацію й це дає змогу проникати новій лексиці в широкий загаль. Дієслівна парадигма виявляється одним із найважливіших механізмів утворення нових слів і внесення стилістичних або семантичних відтінків у лексему в соціолектному мовленні. Використання дієслівних форм дозволяє мовцям творити нові слова шляхом додавання префіксів, суфіксів або зміни кореня вербатиwa. Крім того, дієслівна парадигма дозволяє вносити відтінки значень або стилістичну маркованість до вже наявних слів шляхом їх змінювання за особами, числами, часами. Дослідження цього явища у соціолектах має важливе значення, оскільки воно допомагає встановити тенденції утворення нових слів і виявити особливості їх вживання та сприйняття мовцями. Аналіз дієслівної парадигми дозволяє виявити тенденції в мовленнєвому творенні, а також розуміти семантичні та стилістичні відмінності між словами, які виникають у результаті цього процесу. Таке дослідження може висвітлити механізми формування лексичного складу соціолектів і їх роль у визначенні мовних практик і культурних особливостей мовців, а також різні відтінки явищ.

Зібраний і проаналізований набір фактичного матеріалу підтвердив, що найбільш ефективним у вивчених соціолектах є використання дієслівного суфікса *-и-*, який часто додається до запозичених іменникових коренів для вираження дій і процесів. При цьому тематика може бути різною та навіть парадоксальною, інколи похідне слово має зовсім інше значення до дієслова: *кенсел* «саме скасування» – *кенсилити* «скасовувати когось»; *кін* – *кінити* «бачити спільні інтереси з персонажем»; *докс* – *доксити* «публікування особистої інформації для шкоди»; *байт* – *байтити* «провокувати на дію»; *штур* –

штурити «1) відчувати залишки наркотиків у повітрі або в собі; 2) отримувати багато задоволення»; *туса* – *тусити* «весело проводити час разом» та ін. Вживання у мережі X та Facebook: Дідуся Азарова почало *штурити* не подитячому (<https://uk-ua.facebook.com/news24ukraine/posts/1338371106188853/>); Нанюхався, почало *штурити*, утік до інших робіт (<https://x.com/UKraineLibre/status/1553838688412516353>); Сподіваюсь, що він перестане *тусити* з русаками після цього фільму (<https://x.com/avocado2288/status/1785196963824091556>); Чи етично *доксити* людей які дуже підтримують так звану «росію»? (<https://x.com/yimrii/status/1637140865192714243>).

В останні десятиріччя засвідчено активізацію творення нових жаргонних дієслів від прикметникових і дієприкметникових твірних основ: *кастомний* – *кастомізувати* «робити на замовлення»; *няшний* – *няшитися* «обійматися»; *вгашений* – *вгаситися* «напитися, сп'яніти» тощо. Наприклад: Коли в школі прийшов бухий з дискотеки і прикидаєшся що спиш, але батя викупив що ти *вгашений* (https://x.com/Stam_te/status/1566528878339825669); Дайте *няшитися* між собою коли граєш вдома (<https://x.com/snskskjw/status/1785968833150283886>).

Набуває продуктивності в різних соціолектах префікс *по-*. Раніше він мав відтінок певної повторюваної або тривалої дії: *поюзати* «використати певний час щось, а потім повернути»; *пофлексити* «повихвалитися, продемонструвати свій успіх». Нині такий префікс використовується для гіперболізації дійсності або характеризування себе в негативному аспекті: *попаяти* «постійно щось обдумувати, накручувати себе»; *покоцати* «завдати шкоди, побити»; *поїхати* (часто вживається як еквівалент фраземи *поїхати дахом*) «збожеволіти»; *покласти* «перестати цікавитися чим-небудь» тощо. Приклади вживання в мережах: Повір, моя неконтрольована агресія і апатія придумують як *попаяти* мене ще більше (<https://twitter.com/pierrotnotpansy/status/1615061243877855248?s=46>).

Найбільш поширеним є префікс *за-*, який вносить у соціолектні утворення значення завершеної дії, часто це набуває грубої форми: *запердолити* «закинути щось далеко»; *забаранити* «вбити», *залупитися* «відмовлятися щось робити, але мати нахил до цього»; *закадрити* «познайомитися для стосунків» тощо. Приклади: Потрох помилився народами. Український може і в Ростов *запердолити* (https://x.com/I_aquitaine/status/652395286237720576); Тащуся від дівок, яким на село протягнули Вконтакті, і вони вирішили *закадрити* городського хлопця (<https://x.com/VolosovDenis/status/742715547960418305>). І я не намагаюсь *залупитися*, просто вказую, що діти що ростуть в контексті мінімального російського фону, не розуміють російську інтуїтивно (<https://x.com/vartsaba2/status/1785229974502338609>).

Зібраний матеріал засвідчує, що в студійованих соціолектах до малопродуктивних префіксів належать: *з-* (*зливати* «публікувати особисту інформацію»), *при-* (*причандалити* «прийти»), *під-* (*підкрадуліти* «підійти у зручному взутті»; *підчепити* «1. познайомитися з кимось для сексу; 2. Захворіти») та *роз-* (*розчохляти* «показувати, пояснювати, розповідати») та ін.

Можна помітити, що в попередні десятиліття префікс *під-* був малопродуктивним, а нині налічує більше 10 нових слів. Приклади: *Раз в якийсь період треба просто розчохляти класику 2014-15 років і мовчки репостити* (<https://x.com/ukrnastup/status/1760064251824140594>); *Це офіційно найкраща фраза, якою мене намагалися підчепити в тіндері* (<https://x.com/smpryk/status/1522130270782173185>).

Отже, у мові соціолекної сукультури та блогосфери використання префіксів у процесі деривації слова є важливим способом для створення нових лексичних одиниць. Дослідження префіксів і їх варіантів використання сприяє глибшому розумінню мови та культури певних соціальних груп, а також збагаченню лексичного запасу загальнонародної української мови. Під час аналізу виявлено, що більшість дериватів, формованих за допомогою префіксів, належать до дієслів, що варіюють своє значення залежно від конкретного префікса.

Отримані дані підтверджують зростання продуктивності й використання префіксу «*по-*» у різних соціолектах. Раніше цей префікс мав відтінок повторюваної або тривалої дії, але нині він використовується для гіперболізації дійсності або характеристикації себе в негативному аспекті. Виокремлені приклади з мережі інтернет засвідчують широкий спектр вживання цього префікса в мовленні користувачів, що підкреслює його активну роль у формуванні лексичного складу та експресивних можливостей загальнонародної мови. З іншого боку, префікс «*за-*» також виявився поширеним у соціолектному мовленні, надаючи словам значення завершеної дії з грубою формою виразності. Подані приклади демонструють широке вживання цього префікса у мовленні його учасників і його вплив на створення емоційно насичених висловлювань.

Загалом, дослідження префіксальних утворень у соціолектах підтверджує їх значущість у формуванні мовленнєвої практики та вираження ідентичності й емоційності мовців.

Перспективним убачаємо подальше вивчення дієслівних соціолектних утворень у зіставних дослідженнях як у близько-, так і в далекоспоріднених мовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабій І. Українська блогосфера як відображення соціокультурних процесів. *Тоталітаризм як система знищення національної пам'яті: збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*, 11–12 червня 2020 року. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2020. С. 16–19.
2. Дзюба І. Сучасна мовна ситуація в Україні. *Холодний Яр*. 2008. № 3. С. 38–46.
3. Дмитренко О., Кохан С. Вплив англіцизмів на сучасний український молодіжний сленг. *Лінгвістичні студії*. 2020. № 40. Т. 2. С. 49–56. URL: <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2020.40.2.6>

4. Єланська Д. Суржик як стилістичний засіб творення тексту (на матеріалі дописів популярних українських блогерів). *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Полтава: ПолтНТУ, 2016. С. 88–92.

5. Стишов О. Неосеманти в сучасному українськомовному інтернет-дискурсі. URL: <https://doi.org/10.17721/StudLing2022.21.41-56>

REFERENCE

1. Babii I. Ukrainska blohosfera yak vidobrazhennia sotsiokulturnykh protsesiv. *Totalitaryzm yak systema znyshchennia natsionalnoi pamiaty: zbirnyk naukovykh prats za materialamy vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu*, 11–12 chervnia 2020 roku. Lviv: Drukarnia Lvivskoho natsionalnoho medychnoho universytetu imeni Danyla Halytskoho, 2020. S. 16–19.

2 Dziuba I. Suchasna movna sytuatsiia v Ukraini. *Kholodnyi Yar*. 2008. № 3. S. 38–46.

3. Dmytrenko O., Kokhan S. Vplyv anhlitsyzmiv na suchasnyi ukrainskyi molodizhnyi slenh. *Linhvistychni studii*. 2020. № 40. T. 2. S. 49–56. URL: <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2020.40.2.6>

4. Yelanska D. Surzhyk yak stylistychnyi zasib tvorennia tekstu (na materialy dopysiv populiarnykh ukrainskykh bloheriv). *Dokumentno-informatsiini komunikatsii v umovakh hlobalizatsii: stan, problemy i perspektyvy: materialy II Vseukrainskoi naukovo-praktaktychnoi internet-konferentsii*. Poltava: PoltNTU, 2016. S. 88–92.

5. Styshov O. Neosemanty v suchasnomu ukrainskomovnomu internet-dyskursi. URL: <https://doi.org/10.17721/StudLing2022.21.41-56>